

TADEUSZ JORDAN-ROZWADOWSKI

GENERAL

(1866-1928)

PIERWSZY
SZEFSZTABU
GENERALNEGO
WOJSKA
POLSKIEGO

Szanowni Państwo!

Oddaję w Państwa ręce publikację poświęconą jednej z najważniejszych, acz wciąż niewystarczająco docenianych postaci w historii oręża polskiego – generałowi Tadeuszowi Jordan-Rozwadowskiemu. Niedawna 160. rocznica urodzin Bohatera Bitwy Warszawskiej stanowi doskonałą okazję, aby zapoznać się z najważniejszymi osiągnięciami oraz wydarzeniami z jego życia. Nie sposób w krótkim tekście wymienić wszystkich zasług tego wybitnego Polaka. Od udziału w opracowaniu planów operacyjnych podczas wojny polsko-bolszewickiej, przez działalność na rzecz budowy sił zbrojnych odrodzonego państwa polskiego, po niezłomną postawę w najtrudniejszych momentach naszej historii – generał Rozwadowski pozostawił po sobie dorobek, który zasługuje na trwałe miejsce w narodowej pamięci. Był żołnierzem, dowódcą i strategiem obdarzonym niezwykle talentem wojskowym, ale również człowiekiem głęboko oddanym Polsce. Jego życie stanowi świadectwo patriotyzmu rozumianego jako codzienna służba Ojczyźnie oraz odpowiedzialność za los wspólnoty. W czasach, gdy odwaga, kompetencje i charakter decydowały o losach państwa, potrafił brać na siebie odpowiedzialność za najtrudniejsze decyzje. Jestem przekonany, że niniejsza publikacja pozwoli Państwu lepiej poznać dziedzictwo generała Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego. Niech będzie także zachętą do odkrywania historii naszych wielkich Rodaków, których służba i poświęcenie stanowią fundament bezpieczeństwa i wolności naszej Ojczyzny.

Władysław Kosiniak-Kamysz

Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Obrony Narodowej

Dwór w Babinie, dom młodości
Tadeusza Rozwadowskiego.
Generał Rozwadowski,
Kraków 1929. Zbiory WCEO

Pułkownik Kazimierz
Rozwadowski, pradziad
Tadeusza Rozwadowskiego
walczący w powstaniu
kościuszkowskim. Biblioteka
Narodowa/Polona, domena
publiczna

RODZINA I MŁODOŚĆ

Rodzina Rozwadowskich od wielu pokoleń była świadkiem wydarzeń doniosłych, zarówno w historii Polski, jak i Europy. Już w 1683 r. na przedpolach Wiednia pod komendą króla Jana III Sobieskiego stanęli dwaj przedstawiciele rodu, Maciej i Urban Jordan-Rozwadowscy, identyfikujący się herbem Trąba. Mężczyźni noszący to nazwisko walczyli też później w wojnie siedmioletniej, powstaniu kościuszkowskim, wojnie austriacko-polskiej, wielkich powstaniach narodowych, a także za granicą, we włoskiej ziemi. Wielopokoleniowe bohaterstwo przyniosło rodzinie owoce w postaci trzech krzyży Orderu Virtuti Militari. W 1866 r. urodził się Tadeusz, najstarszy syn powstańca, oficera armii austriackiej, Tomisława Rozwadowskiego. Przyszły generał, poza domowym wychowaniem patriotycznym, uczył się we Lwowie, Wiedniu i Hranicach, zdobywając wiedzę wojskową.

Lwów, ul. Pańska. Tymczasowe miejsce
zamieszkania rodziny Rozwadowskich.
Biblioteka Narodowa/Polona, domena
publiczna

Krzyż Oficerski
Orderu Franciszka
Józefa, awers,
Zbiory Muzeum
Wojska Polskiego.
Tadeusz
Rozwadowski
został odznaczony
podobnym krzyżem
w 1912 r. Na krzyżu
widnieje napis
„Viribus unitis”
(Wspólnymi siłami)
będący dewizą
panowania cesarza
Franciszka Józefa

Księżę Ferdynand I
pozostawał w bliskich
relacjach
z gen. Rozwadowskim.
Narodowe Archiwum
Cyfrowe

SŁUŻBA W C.K. ARMII I ATTACHÉ W BUKARESZCIE

Pod koniec XIX w. Polska wciąż znajdowała się pod zaborem, dlatego młody Rozwadowski nie miał możliwości, by bezpośrednio służyć ojczyźnie. Idąc w ślady ojca, zgłosił się do austro-węgierskiej cesarsko-królewskiej armii. Był dobrze wykształcony, skończył Wiedeńską Technische Militärakademie jako prymus. Po krótkiej służbie w Krakowie podjął naukę w wymagającej i prestiżowej Kriegsschule, którą ukończył z wynikiem celującym. Następnie służył m.in. w Marburgu, gdzie przez dwa lata współpracował z wymagającym gen. Richardem Eisensteinem. Z sukcesami prowadził edukację wojskową węgierskiego arcyksięcia Władysława (węg. László). Jego towarzyskość i naturalna ogłada sprawiły, że w latach 1896–1907 służył jako attaché wojskowy w Bukareszcie. Tam zaprzyjaźnił się z królem rumuńskim Karolem I i następcą tronu arcyksięciem Ferdynandem. Imponujące jest tempo, w jakim Tadeusz Rozwadowski awansował w strukturach austro-węgierskiej armii. Od 1894 r. służył w Sztabie Generalnym jako kapitan, sześć lat później został majorem. Już w 1915 r. osiągnął stopień generała porucznika, mając zaledwie 49 lat.

Order Żelaznej
Korony III klasy,
awers, Zbiory
Muzeum Wojska
Polskiego.
Tadeusz
Rozwadowski
został
odznaczony
podobnym
orderem w 1907 r.

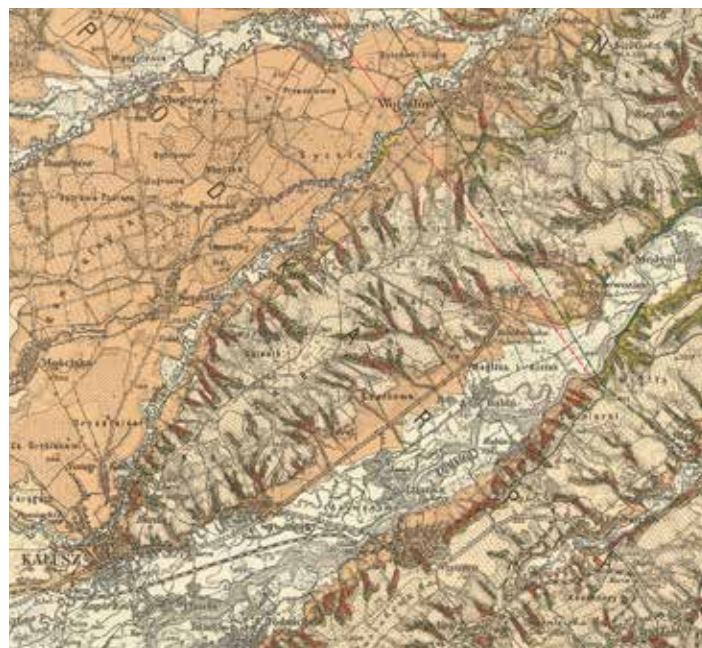
STANISŁAWÓW - Koszary normalne.
STANISLAU - Normal-Kaserne.
СТАНІСЛАВІВ - Котари нормальні.

Widok austriackich koszar wojskowych
w Stanisławowie z 1907 r. Biblioteka
Narodowa/Polona, domena publiczna

Tadeusz Jordan-Rozwadowski
w stopniu podporucznika
artylerii. *General Rozwadowski*,
Kraków 1929. Zbiory WCEO

Pocztówka Spółki akcyjnej
eksploatacji soli potasowych,
rok 1925. Biblioteka
Narodowa/Polona,
domena publiczna

Fragment atlasu geologicznego przedstawiający Kalusz i okolice. *Atlas geologiczny Galicji*, z. 22, cz.1, Kraków ok. 1912. Biblioteka Narodowa/Polona, domena publiczna

Widok kopalni w Kaluszu.
Biblioteka Narodowa/
Polona, domena publiczna

DZIAŁALNOŚĆ

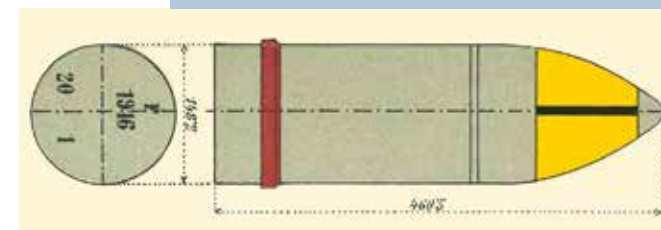
SPOŁECZNA I GOSPODARCZA

Rozwadowskiego poza sprawami czysto wojskowymi interesowały też kwestie natury społecznej. W trakcie swojego pierwszowojennego szlaku niejednokrotnie wstawiał się za ludnością cywilną, dbając o jej dobrobyt, ratując wiele osób przed niesprawiedliwością, rabunkiem i śmiercią. Ponadto przyczynił się pośrednio i bezpośrednio do polepszenia warunków życia ludności polskiej. Brał udział w takich inicjatywach jak powstanie Polskiej Bursy Rzemieślniczo-Handlowej w Stanisławowie, rozwój przemysłu potasowego w Kaluszu, czy projekt powstania prywatnej Fabryki Broni i Maszyn we Lwowie. Generał udzielał się też aktywnie w ramach kilku stowarzyszeń myśliwskich, stał na czele Związku Rodziny Jordan-Rozwadowskich, stworzył fundację na rzecz weteranów lwowskich i ich rodzin. Polska podnosiła się wtedy z pożogi ostatniej wojny i ponad stulecia zaborów, czasy te naznaczone były skrajną biedą wśród ludności cywilnej. W związku z tym społeczna działalność Rozwadowskiego nabiera jeszcze większego znaczenia.

Tadeusz Rozwadowski uwielbiał się uczyć. Dlatego też, nabywając doświadczenia na polu artylerii, zaczął opracowywać własne pomysły. Jednym z najbardziej rozpoznawalnych projektów był granato-szrapnel, który eksplodował dwukrotnie, w powietrzu i przy uderzeniu w ziemię. Dzisiaj odpowiednikami wynalazku Rozwadowskiego są pociski odłamkowo-burzące. W ramach pierwszego wybuchu pocisk zasypywał przeciwnika odłamkami, drugi zaś skupiał się wokół siły eksplozji. Mechanizm działania pocisku ułatwiał wstrzeliwanie się kilkakrotnie w ten sam cel, co było ważne przy niszczeniu konstrukcji wroga. Inny wynalazek generała to nowy aparat celowniczy. Rozwadowski był też zwolennikiem stosowania ruchomej zasłony ogniowej, która pozwalała na szturm przy równoczesnym minimalizowaniu strat wśród żołnierzy.

A black and white photograph showing three soldiers in World War I-era uniforms standing next to a large, portable mechanical device, likely a pump or engine. The device features large spoked wheels and a tall, curved chimney. The soldiers are wearing gas masks and carrying equipment. The background is a grassy field with some trees and a building in the distance.

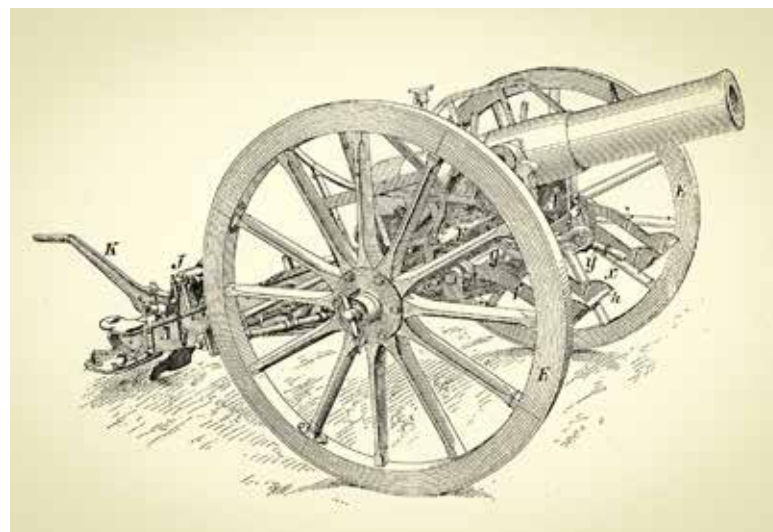
Żołnierze austro-
-węgierscy przy jaszczach,
czyli wozach służących
do przewożenia pocisków
artyleryjskich. Narodowe
Archiwum Cyfrowe.

Portret gen. Tadeusza Rozwadowskiego pędzla Wojciecha Kossaka, Zbiory Muzeum Narodowego we Wrocławiu

Order Marii Teresy, najwyższe austriackie odznaczenie wojenne, rys. Bartek Drejewicz, WCEO. W 1918 r. Rozwadowski otrzymał taki sam order za swoją wybitną postawę i gwarantującą zwycięstwo brawurową akcję w bitwie pod Borowem

Haubica polowa, *Artillerieunterricht für die k. u. k. Feldartillerie*, Wiedeń 1904. Zbiory WCEO

General Rozwadowski w rozmowie z austro-węgierskim oficerem, rok 1914. Zbiory MuFo

I WOJNA ŚWIATOWA - - BITWA POD BOROWEM

Rozpoczęcie jednego z największych i najkrwawszych konfliktów XX w. zastało gen. Rozwadowskiego pod sztandarem 12. Dywizji Piechoty. Jej szlak zaprowadził dowodzoną przez generała 12. Brygadę Artylerii Polowej pod Borów, na zachód od Lublina. Tam Austriacy natknęli się na okopane wojska rosyjskie. niespodziewany ostrzał artyleryjski dokonany przez Rosjan przepłoszył większość austriackich oficerów, z gen. Paulem Kestřankiem na czele. Rozwadowski samodzielnie przejął dowództwo i inicjatywę. Wyprzedził przewidywaną próbę przełamania frontu przez przeciwnika i wbrew rozkazom dowództwa przeprowadził nocny atak na pozycje rosyjskie. Zaplanowana akcja zakończyła się całkowitym sukcesem, a gen. Tadeusz Rozwadowski został odznaczony Orderem Marii Teresy, lecz otrzymał go dopiero w 1918 r.

Krzyż Rycerski Orderu Leopolda, awers, Zbiory Muzeum Wojska Polskiego. Tadeusz Rozwadowski został odznaczony podobnym krzyżem w 1916 r.

Szkic frontu
wschodniego
na rok 1915.
F.K. Latinik,
*Zołnierz polski
pod Gorlicami 1915.*
*Działalność 100 Pułku
Ziemi Cieszyńskiej,*
Przemyśl 1923.
Zbiory WCEO

Fragment
zniszczonych
Gorlic. Narodowe
Archiwum Cyfrowe

Krzyż Żelazny
II klasy, awers,
Zbiory Muzeum
Wojska Polskiego.
Rozwadowski
otrzymał podobne
odznaczenie w marcu
1915 r.

General Tadeusz
Rozwadowski
i Wojciech Kossak.
W tle haubica Škoda
305 mm, model
1911. Narodowe
Archiwum Cyfrowe

I WOJNA ŚWIATOWA - BITWY POD DĘBLINEM I GORLICAMI

Szlak bojowy zawiódł gen. Rozwadowskiego w okolicy Dębina, gdzie na czele artylerii I i V korpusu austriackiego brał udział w kilkudniowej bitwie, zakończonej klęską austriackiej armii. Warto wspomnieć, że w walkach pod Dęblinem uczestniczyli polscy legionieści. Rozwadowski dał się poznać jako opiekun polskich formacji, wstawiając się za nimi u często nieprzychylnego austriackiego dowództwa. Według polskich biografów, w wygranej bitwie pod Gorlicami gen. Rozwadowski zastosował taktykę ruchomej zasłony ogniowej, umożliwiając piechocie zdobycie rosyjskich pozycji bez większych strat własnych. Wzorowa postawa generała w trakcie bitwy zaowocowała notą pochwalną samego cesarza Franciszka Józefa. Jednakże najnowsze badania stawiają faktyczną rolę Rozwadowskiego w bitwie pod znakiem zapytania. Temat ten jest wciąż obiektem badań i dyskusji historyków.

Krzyż Zasługi
Wojskowej
kl. III, awers,
Zbiory Muzeum
Wojska Polskiego.
Tadeusz
Rozwadowski
został
odznaczony
podobnym
krzyżem w 1915 r.

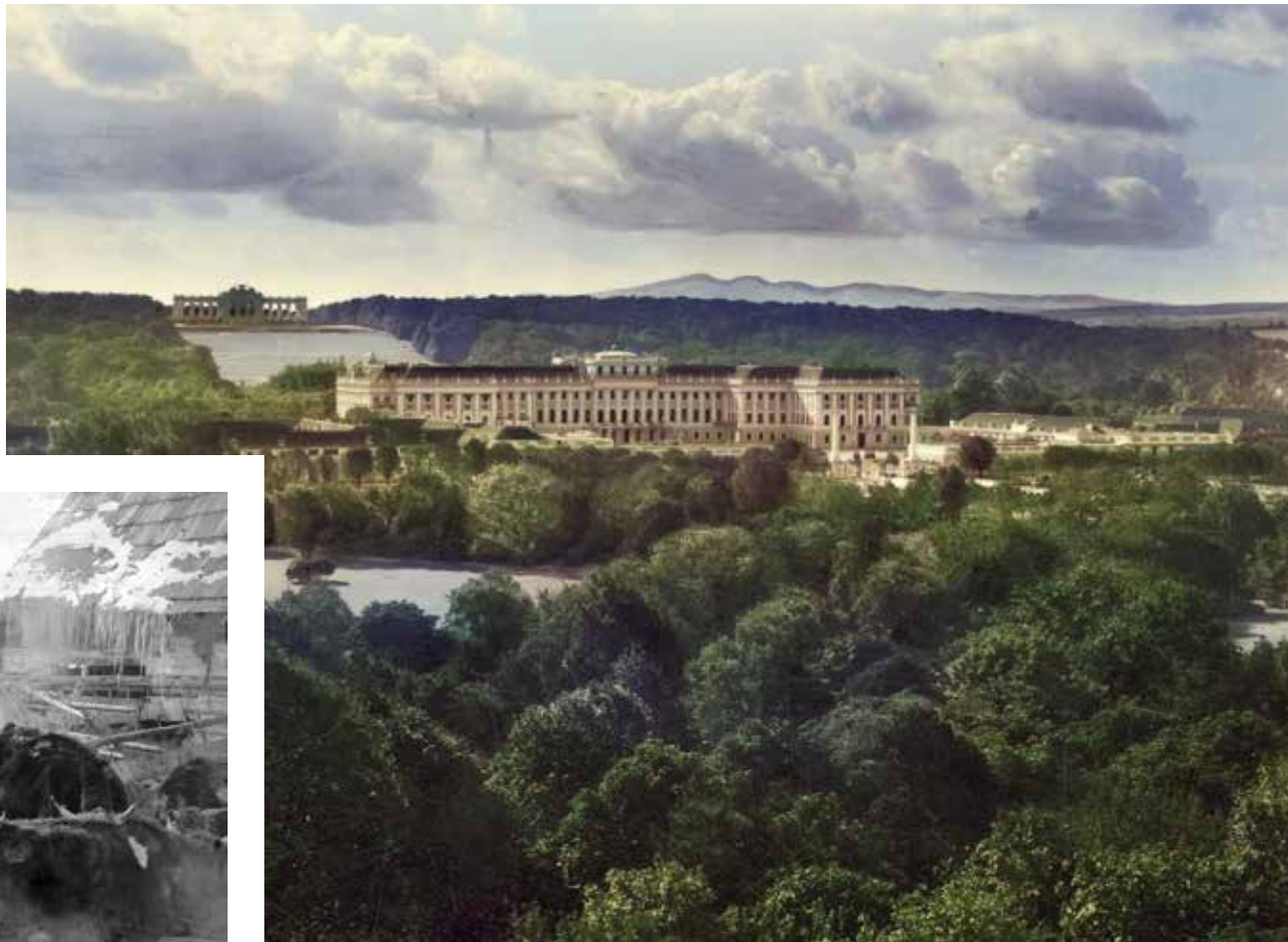
Brązowy
Medal Zasługi
Wojskowej
„Signum Laudis”
(Znak Zasługi),
awers, Zbiory
Muzeum Wojska
Polskiego.
Tadeusz
Rozwadowski
został
odznaczony
takim medalem
w 1907 r.

Odezwa do Narodu Tymczasowej Rady Stanu w sprawie stworzenia armii polskiej. Biblioteka Narodowa/Polona, domena publiczna

Posiedzenie Tymczasowej Rady Stanu. Narodowe Archiwum Cyfrowe

Pałac Schönbrunn we Wiedniu. To miejsce, w którym Tadeusz Rozwadowski rozmawiał z cesarzem Franciszkiem Józefem o sprawie traktowania ludności cywilnej Galicji przez wojsko austro-węgierskie. Narodowe Archiwum Cyfrowe

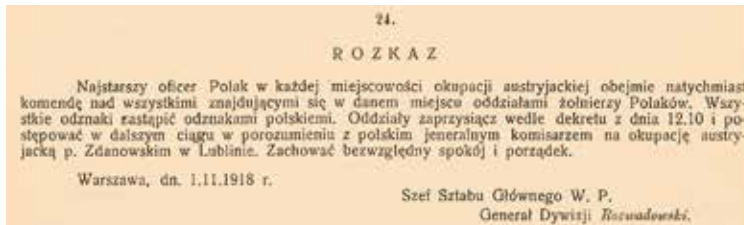

Rosyjscy żołnierze z bydłem przeznaczonym dla wojska. Największą tragedią ludności galicyjskiej, oprócz wojennych zniszczeń, była obecność wojsk, zarówno niemieckich, austriackich, jak i rosyjskich. Rzesze żołnierzy potrzebowały żywienia i zakwaterowania, co odbijało się negatywnie na mieszkańcach tych terenów. General Rozwadowski nierzadko interweniował jako obrońca zwykłych ludzi, za co spotykał się z otwartą wrogością ze strony oficerów austriackich. Narodowe Archiwum Cyfrowe

NIEDOSZŁE NAMIESTNICTWO, DORADCA TYMCZASOWEJ RADY STANU I RADY REGENCYJNEJ

W miarę sukcesów c.k. armii miejsce działań wojennych zaczęła zajmować polityka. Generał Tadeusz Rozwadowski był brany pod uwagę jako przyszły namiestnik Galicji, jednakże w związku z niedostatecznym poparciem na cesarskim dworze jego namiestnictwo nie doszło do skutku. W konsekwencji konfliktów z dowództwem austriackim dotyczących okrutnego traktowania ludności cywilnej, gen. Rozwadowski został przeniesiony w stan nieczynny z początkiem 1916 r. Mógł on wtedy w pełni oddać się sprawie polskiej. Kierując się patriotyzmem, dobrowolnie wspierał utworzoną Tymczasową Radę Stanu w pracach nad planami budowy struktur przyszłego wojska polskiego. Później działał w ramach Rady Regencyjnej i przez pewien czas był kandydatem na ministra wojny. W okresie działalności w Radzie walczył on nieustannie o jak największą autonomię wojsk polskich względem zaborcy i o przetrwanie Legionów wobec kryzysu przysięgowego.

Dekret Rady Regencyjnej powołujący gen. por. Tadeusza Rozwadowskiego na stanowisko Szefa Sztabu Generalnego i mianujący go do polskiego stopnia generała dywizji.
Dziennik Rozporządzeń Komisji Wojskowej nr 2.
1 listopada 1918 r. Zbiory WCEO

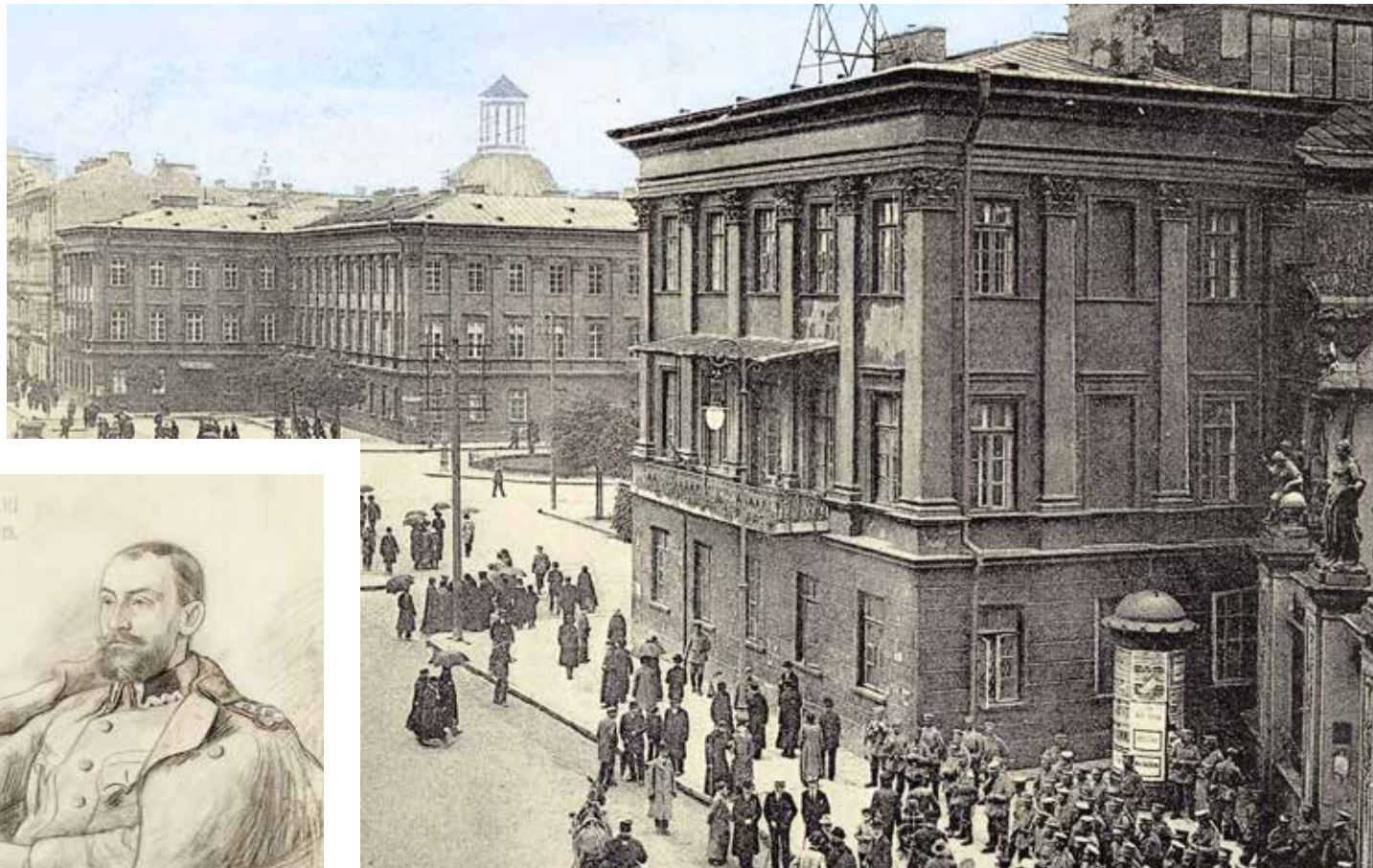

Pierwszy rozkaz Szefa Sztabu Generalnego gen. Tadeusza Rozwadowskiego z 1 listopada 1918 r.
Dziennik Rozporządzeń Komisji Wojskowej nr 2.
1 listopada 1918 r. Zbiory WCEO

PIERWSZY SZEF SZTABU GENERALNEGO

Korzystna sytuacja międzynarodowa stworzyła jesienią 1918 r. szansę na odtworzenie Wojska Polskiego. Rada Regencyjna 25 października powołała Sztab Generalny. Trzy dni później Szefem Sztabu oficjalnie mianowano gen. Rozwadowskiego. Jego zadaniem było kierowanie budową Wojska Polskiego i tworzenie jego zrębów organizacyjnych. Powstały m.in. załączki Marynarki Wojennej i Szkoły Żandarmerii. Wprowadzono ustawę *O powszechnym obowiązku służby wojskowej*, powstało Ministerstwo Spraw Wojskowych oraz organy administracji wojskowej w terenie. Generał Rozwadowski był zwolennikiem tworzenia armii w oparciu o pobór i powszechną służbę wojskową. 12 listopada gen. Rozwadowski przekazał zwierzchnictwo naczelnikowi Józefowi Piłsudskiemu, który powrócił z Magdeburga, a sam udał się objąć dowództwo do Lwowa.

Sygnet
gen. Tadeusza
Rozwadowskiego
wykonany w 1918 r.
Zbiory Muzeum
Wojska Polskiego

Portret gen. Tadeusza Rozwadowskiego jako Szefa Sztabu Generalnego, autorstwa Ignacego Wiktora Gutowskiego z 1918 r. Zbiory Muzeum Wojska Polskiego

Pałac Saski w Warszawie – siedziba nowo utworzonego Sztabu Generalnego. Niemiecka pocztówka z 1915 r. Biblioteka Narodowa/Polona, domena publiczna

Na kolnierzu pojawiła się tradycyjna polska generalska borta, tzw. wężyk. Wzór generalskiej patki kolierzowej dla oddziałów polskich. *Przepisy i instrukcje. Umundurowanie polowe wojsk polskich*, Warszawa 1917. Biblioteka Narodowa/Polona, domena publiczna

General Rozwadowski sfotografowany na stanowisku tylnego strzelca w samolocie Albatros C.XII, pilotowanym przez kpt. Camillo Periniego, przed lub po locie z meldunkiem ze Lwowa do Przemyśla. 12 marca 1919 r. *General Rozwadowski*, Kraków 1929. Zbiory WCEO

Miniatura Odznaki Honorowej „Orlęta” wzoru autorstwa Władysława Buszka. Została ustanowiona przez gen. Rozwadowskiego 18 marca 1919 r. Zbiory Muzeum Narodowego w Krakowie

Odznaka Honorowa „Orlęta” wzoru autorstwa Tadeusza Łuczyńskiego. Została ustanowiona przez gen. Rozwadowskiego 18 marca 1919 r. Zbiory Muzeum Narodowego w Krakowie

Naczelnik Józef Piłsudski wraz z gen. Rozwadowskim (piąty od prawej) w otoczeniu oficerów w trakcie inspekcji frontu lwowskiego. 22 grudnia 1918 r. Narodowe Archiwum Cyfrowe

OBROŃCA LWOWA I DOWÓDCA ARMII „WSCHÓD”

General Tadeusz Rozwadowski 17 listopada 1918 r. objął Naczelne Dowództwo Wojsk Polskich w Galicji Wschodniej – czyli nad tzw. Armią „Wschód”. Jego umiejętności i energia miały bardzo duży wpływ na zaciętą obronę Lwowa przed oddziałami Ukraińskiej Armii Galicyjskiej. Wiedza i doświadczenie skutkowały umiejętnym wykorzystywaniem szczupłych sił. General wielokrotnie trafnie przewidywał posunięcia wroga. Dzięki swojej nieustępliwości był w stanie utrzymać porządek na zapleczu walczących wojsk oraz w mieście. Propozycje poddania konsekwentnie odrzucał, jednocześnie szukając wszelkich możliwości sprowadzenia odsieczy. Chcąc docenić żołnierzy i cywilów broniących miasta, ustanowił Odznakę Honorową „Orlęta”. Zasługi generała zostały dostrzeżone i nagrodzone Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari.

Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari z okresu II RP. Identycznym został odznaczony gen. Rozwadowski 14 września 1920 r. za dowodzenie Armią „Wschód”. Zbiory Muzeum Wojska Polskiego

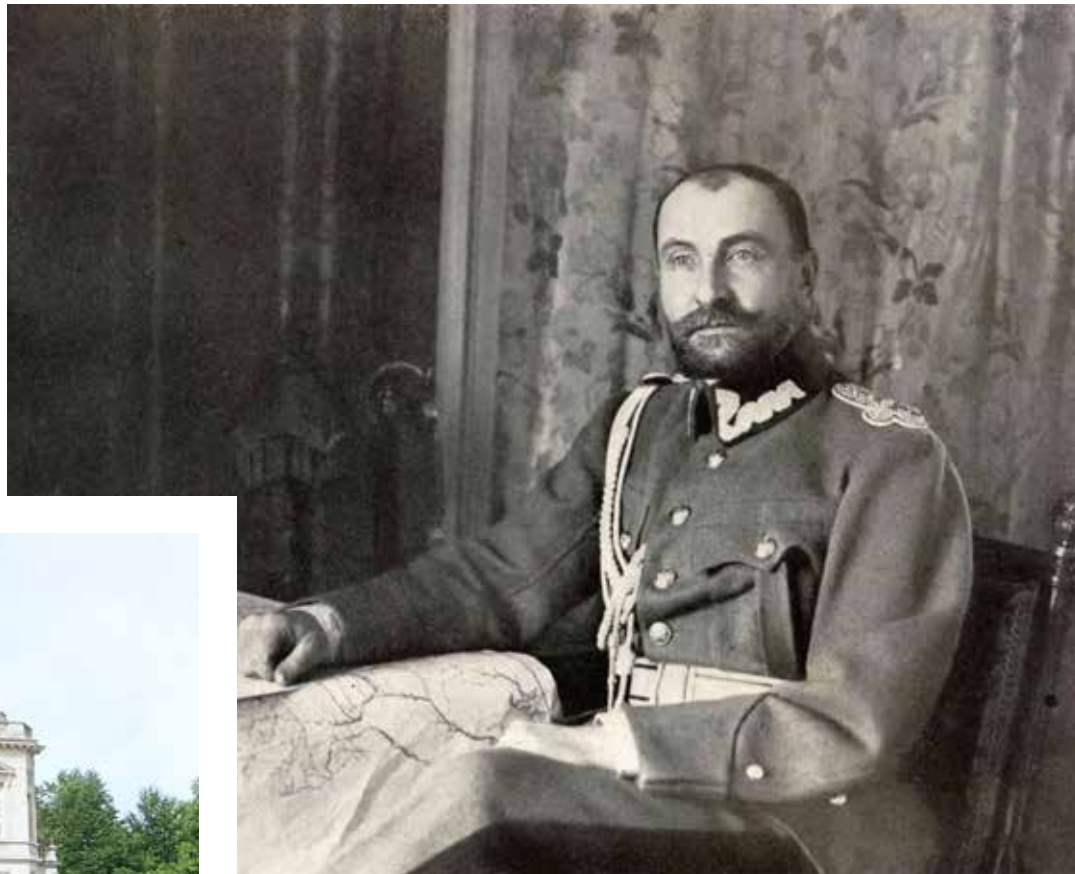
Fotografia obrazu autorstwa Stanisława Batowskiego przedstawiającego dekorację herbu miasta Lwów Orderem Virtuti Militari 22 listopada 1920 r. Biblioteka Narodowa/Polona, domena publiczna

Wzór sznura dla
generalów, oficerów
Sztabu Generalnego
i adiutantów wyższych
sztabów, noszonego przez
gen. Rozwadowskiego
wraz ze specjalnym pasem
salonowym. *Przepisy
i instrukcje. Umundurowanie
polowe wojsk polskich*,
Warszawa 1917. Biblioteka
Narodowa/Polona,
domena publiczna

Delegaci na
konferencję w Spa
przed budynkiem.
5 lipca 1920 r. Gallica.
bnf.fr/Bibliothèque
nationale de France

Sala, w której odbywały się obrady konferencji w Spa. 5 lipca
1920 r. Gallica.bnf.fr/Bibliothèque nationale de France

Villa La Fraineuse, w której odbywały się obrady
konferencji w Spa. Przed budynkiem kompania
honorowa armii belgijskiej. 5 lipca 1920 r. Gallica.
bnf.fr/Bibliothèque nationale de France

General Rozwadowski jako
szef Polskiej Misji Wojskowej
w Paryżu. *General Rozwadowski*,
Kraków 1929. Zbiory WCEO

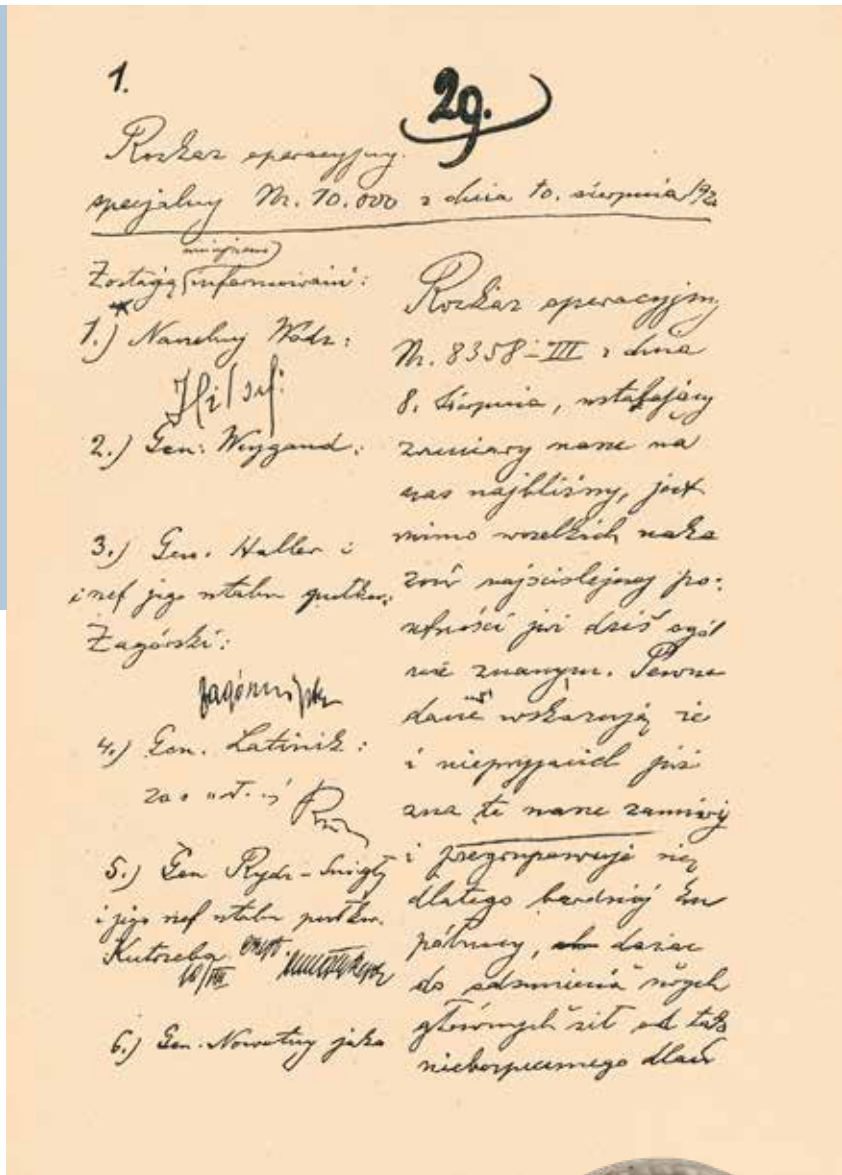
POLSKA MISJA WOJSKOWA W PARYŻU

General Rozwadowski 7 marca 1919 r. został wyznaczony do wzięcia udziału w konferencji pokojowej w Paryżu. Jako szef Polskiej Misji Wojskowej mierzył się z wieloma problemami i zadaniami wojskowej dyplomacji. Starał się pozyskać dla Wojska Polskiego jak najlepszy sprzęt i uzbrojenie drogą zakupów we Francji. Bronił polskich interesów, przyszłych granic na wschodzie i zachodzie. Stworzył podstawy ważnego sojuszu z Rumunią. Sementował sojusz polsko-francuski. Postulował sformowanie ochotniczych jednostek złożonych z Amerykanów. W efekcie powstała 7. Eskadra Myśliwska im. Tadeusza Kościuszki, która zapisała piękną bojową kartę. General był również rzecznikiem sprawy polskiej na arenie międzynarodowej. Niestety nie był w stanie zapobiec polskiej klęsce dyplomatycznej na konferencji w Spa w lipcu 1920 r.

Samolot myśliwski Albatros
D. III Oeffag S.253.218
z 7. Eskadry Myśliwskiej
„Kościuszkowskiej”, pilotowany
przez kpt. Meriana Caldella
Coopera. Propagatorem jej
powstania był gen. Rozwadowski.
Okolice Lwowa, 1920 r. Obraz
autorstwa Roberta Firsza

Fragment rozkazu
Nr 10 000
z 10 sierpnia 1920 r.,
autorstwa
gen. Rozwadowskiego,
przedstawiającego
zamyśl i wytyczne
organizacyjne do
Bitwy Warszawskiej.
Generał Rozwadowski,
Kraków 1929.
Zbiory WCEO

Projekt medalionu z podobizną
gen. Tadeusza Rozwadowskiego
z 1920 r. autorstwa Jana Raszki. Na jego
podstawie wykonano brązowy medalion
wręczony generałowi w grudniu
1920 r. przez mieszkańców Lwowa
i Małopolski Wschodniej. Zbiory
Muzeum Narodowego w Krakowie

Krzyż Komandorski
Orderu Wojennego
Virtuti Militari.
Taki krzyż otrzymał
gen. Rozwadowski
w uznaniu jego wkładu
w zwycięstwo w wojnie polsko-
bolszewickiej. Zbiory Muzeum
Wojska Polskiego

Zdjęcie gen. Rozwadowskiego
wykonane pod koniec 1920 r.
Fot. Witold Pikiel. Biblioteka
Narodowa/Polona, domena
publiczna

BITWA WARSZAWSKA 1920 R.

Generał Rozwadowski powrócił do Polski z Paryża w najgorszym momencie załamania na froncie wojny polsko-bolszewickiej. Wojsko Polskie cofało się na wszystkich frontach, ponosząc poważne straty. Rządzący również poważnie zwątpili w zwycięstwo. Nowy Szef Sztabu Generalnego zdołał uporządkować sytuację. We współpracy z marszałkiem Piłsudskim zaplanował i wcielił w życie plan wielkiej decydującej bitwy pod Warszawą. Odniesione zwycięstwo stanowiło punkt zwrotny w wojnie. Generał Rozwadowski pozostał Szefem Sztabu do końca działań wojennych, walnie przyczyniając się m.in. do zwycięstwa w bitwie niemeńskiej. Starał się tak zakończyć wojnę, by osiągnąć jak najkorzystniejsze warunki pokoju. Przypieczętował w tym czasie również zawarcie traktatów sojuszniczych z Francją i Rumunią.

Krzyż Walecznych
na wstążce z trzema
okuciami, oznaczającymi
czterokrotne nadanie.
Generał Rozwadowski
również został odznaczony
Krzyżem Walecznych
czterokrotnie. Zbiory
Muzeum Wojska Polskiego

General Rozwadowski (po prawej, z białą opaską na ramieniu) przemawia do polskich i zagranicznych oficerów oraz dziennikarzy w trakcie manewrów na Wołyniu. Sierpień 1925 r. Narodowe Archiwum Cyfrowe

Portret gen. broni Tadeusza Rozwadowskiego z 1923 r. pędzla Romana Kaweckiego. Zbiory Muzeum Wojska Polskiego

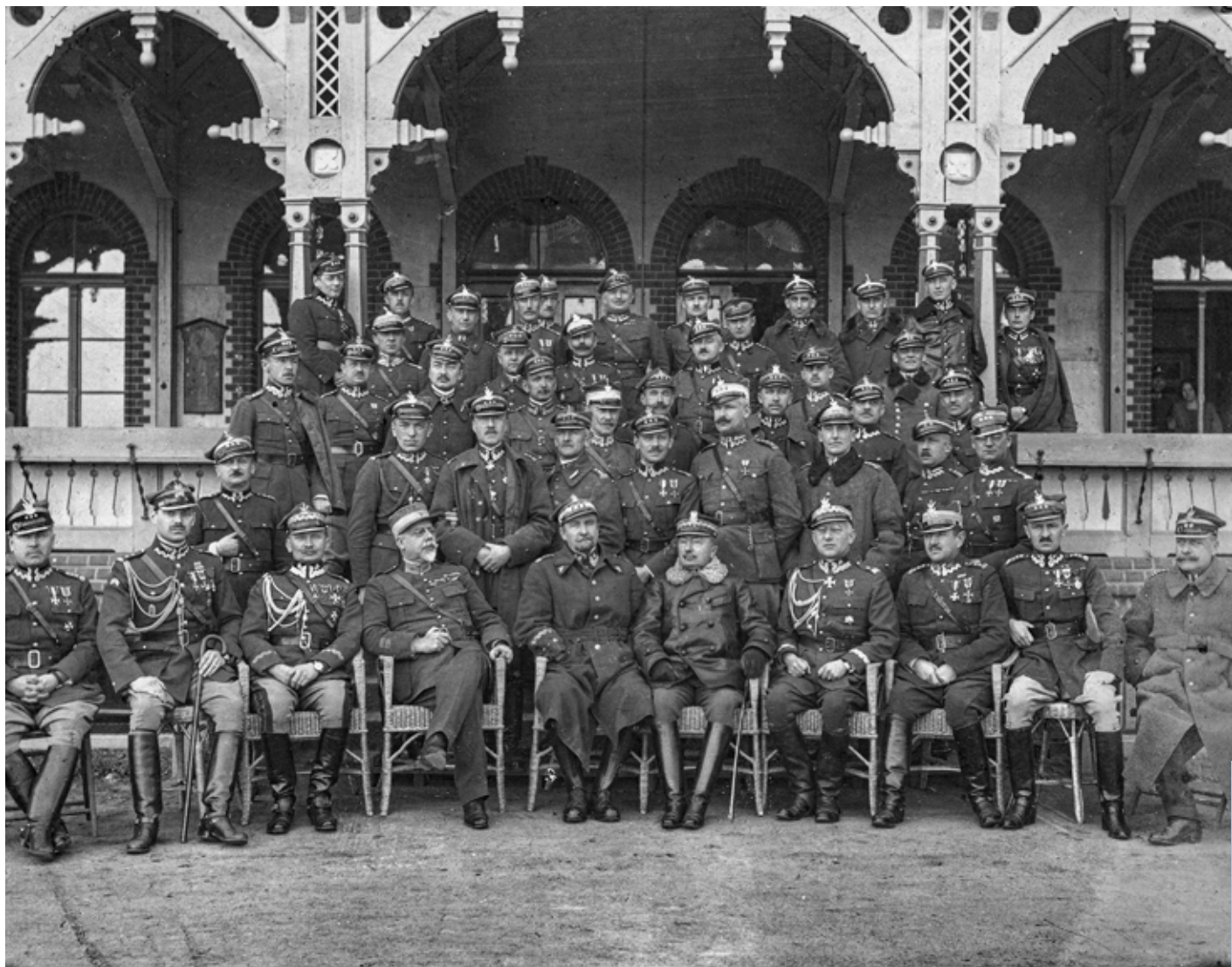
GENERALNY INSPEKTOR JAZDY/KAWALERII I WIELKIE MANEWRY

Po opuszczeniu stanowiska Szefa Sztabu Generalnego gen. Rozwadowski od kwietnia 1921 r. pełnił kluczowe stanowisko Generalnego Inspektora Jazdy. Zadaniem Inspektoratu był nadzór nad gotowością bojową oddziałów, uzbrojeniem, wyposażeniem oraz wyszkoleniem jednostek i dowódców. Służyć temu miało ujednolicenie regulaminów i powołanie Centralnej Szkoły Jazdy w Grudziądzu – przyszłej Alma Mater polskich kawalerzystów. Starano się zapewnić jednolite umundurowanie, uzbrojenie i wyposażenie, pomimo ciężkich warunków materialnych. Wdrożono również generalną reformę organizacyjną polskiej jazdy, która od 1924 r. nazywana była oficjalnie kawalerią. Sprawdzianem dla kawalerii stały się wielkie manewry w sierpniu 1925 r. na Wołyniu. Egzamin ten kawaleria zdała celująco, co było dużą osobistą zasługą gen. Rozwadowskiego.

Jugosłowiański Order Orła Białego kl. III z mieczami. General Rozwadowski został odznaczony podobnym orderem. Zbiory Muzeum Wojska Polskiego

Krzyż Komandorski Orderu Legii Honorowej. Takim odznaczeniem został uhonorowany gen. Rozwadowski w 1921 r. Zbiory Muzeum Wojska Polskiego

Wyżsi oficerowie kawalerii na kursie informacyjnym w Biedrusku w marcu 1924 r. General Rozwadowski siedzi w pierwszym rzędzie pośrodku fotografowanej grupy. Biblioteka Narodowa/Polona, domena publiczna

Order Gwiazdy Rumunii I klasy ze wstęgą i gwiazdą. Takie odznaczenie otrzymał gen. Rozwadowski. Zbiory Muzeum Wojska Polskiego

Order Korony Italii I klasy ze wstęgą i gwiazdą. General Rozwadowski otrzymał identyczne odznaczenie. Zbiory Muzeum Wojska Polskiego

General Rozwadowski po wyjściu z więzienia, w cywilnym ubraniu, z płk. Izydorem Modelskim w 1927 r. Narodowe Archiwum Cyfrowe

General Rozwadowski internowany po dymisji prezydenta RP i kapitulacji w parku wilanowskim, maj 1926 r. Fot. B. Paszkowski. Archiwum Narodowe w Krakowie

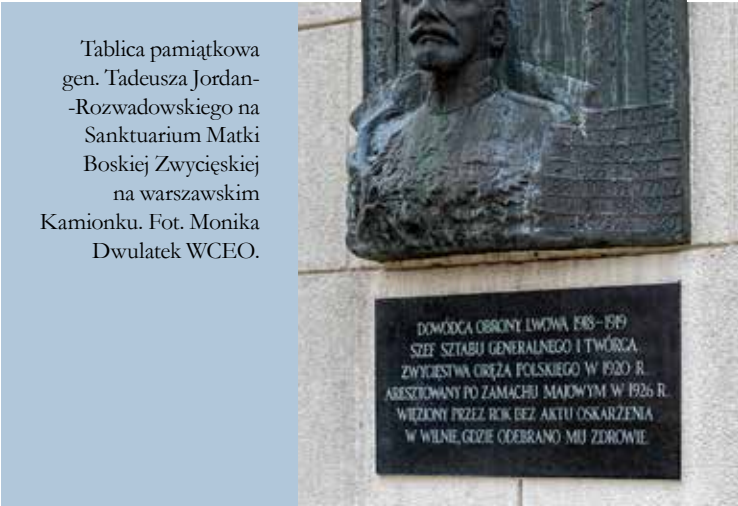

Umieszczenie trumny z ciałem gen. Rozwadowskiego w wagonie kolejowym po uroczystościach pogrzebowych w Warszawie. 20 października 1928 r. Narodowe Archiwum Cyfrowe

Kondukt pogrzebowy gen. Rozwadowskiego przed kościołem oo. bernardynów we Lwowie, 22 października 1928 r. Narodowe Archiwum Cyfrowe

ZAMACH MAJOWY, UWIEŻNIENIE I KONIEC KARIERY

W trakcie zamachu majowego w 1926 r. gen. Rozwadowski jako zadeklarowany legalista był dowódcą wojsk broniących legalnego rządu Wincentego Witosa i prezydenta Stanisława Wojciechowskiego. W efekcie tragicznych, bratobójczych starć rząd upadł, prezydent podał się do dymisji, a dowódców internowano. Rozwadowski wraz z generałami Zagórskim, Jaźwińskim i Malczewskim został uwięziony na Antokolu w Wilnie. Presja psychiczna, nagonka prasowa oraz złe warunki nadszarpnęły jego kondycję. Po wyjściu z więzienia 18 maja 1927 r. starał się oczyścić swoje imię i ratować podupadłe zdrowie. Do procesu ostatecznie nie doszło. Pomimo kuracji, pobytu w szpitalach i uzdrowiskach jego stan stale się pogarszał. Zmarł w Warszawie 18 października 1928 r. Pochowany został na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie.

Tablica pamiątkowa gen. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego na Sanktuarium Matki Boskiej Zwycięskiej na warszawskim Kamionku. Fot. Monika Dwulatek WCEO.

Pamiątkowy mural poświęcony Bitwie Warszawskiej, z podobizną gen. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego, w bramie kamienicy przy Alejach Jerozolimskich 107 w Warszawie. Fot. Monika Dwulatek WCEO

WYBRANE UPAMIĘTNIENIA

Inicjatywy dotyczące upamiętnienia wybitnej postaci gen. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego pojawiły się właściwie natychmiast po jego śmierci. Pierwsza ukazała się książka pt. *Generał Rozwadowski* – praca zbiorowa wydana w 1929 r.

Na jego grobie na Cmentarzu Łyczakowskim powstał w 1935 r. piękny pomnik. W Krakowie odsłonięto tablicę pamiątkową w 1937 r. II wojna światowa i lata komunizmu nie zniszczyły pamięci o generale. Obecnie ulice jego imienia znajdują się w wielu miejscowościach w Polsce. Szereg szkół i organizacji również przyjął jego patronat. Powstają także murale i różne mniejsze formy upamiętnienia. Generał jest patronem jednostek wojskowych. Tablice i pomniki poświęcone jego pamięci znajdują się w Warszawie, Ossowie i innych miejscach w kraju. Generał Rozwadowski stał się bohaterem filmów i dzieł literackich.

Tablica pamiątkowa gen. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego na ścianie dawnej Lecznicy św. Józefa (miejscu śmierci generała) przy ul. Emilii Plater 18 w Warszawie. Fot. Monika Dwulatek WCEO

Tablica ulicy gen. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego w Sulejówku. Fot. Monika Dwulatek WCEO.

Tablica pamiątkowa gen. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego w Ossowie. Fot. Monika Dwulatek WCEO

Symboliczny grób gen. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego we Lwowie. Pierwotna mogiła wraz z pomnikiem została zniszczona w okresie istnienia ZSRR. Miejsce pochówku uratowanych wówczas szczątków generała pozostaje nieznane. Fot. Wiktor Lafarowicz. Konsulat RP we Lwowie

Tablica ulicy gen. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego w Ossowie. Fot. Monika Dwulatek WCEO

Ministerstwo
Obrony Narodowej

J. Rozwadowski

160. ROCZNICA URODZIN

GEN. BRONI TADEUSZA
JORDAN-ROZWADOWSKIEGO

WOJSKOWE CENTRUM
EDUKACJI OBYWATELSKIEJ
IM. PŁK. DYPL. MARIANA PORWITA

Opracowanie: Jerzy Dreger, Łukasz Barciński

Kordynatorzy projektu: dr Anna Pastorek, dr Robert Stachurski

Projekt graficzny i obróbka zdjęć: Przemysław Przybylski

Korekta: Janusz Furtak

Druk: Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej im. płk. dypl. Mariana Porwita